

TÜRKİYE'DE COVID-19 İLE MÜCADELEDE MÜLKİ İDARE AMİRLERİ

Saffet Arıkan BEDÜK

Türkiye'de bu virüs salgını dikkatle izlenmiştir. 2018 yılında geçilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi içinde salgına karşı bir kriz yönetimi yaklaşımı benimsenmiştir. Tedbirler, merkezi idare-

de Cumhurbaşkanı'nın temsil ettiği yürütme gücü tarafından alınmış ve bu süreçte Sağlık Bakanlığı, sağlık alt yapısının hazırlanması, vakaların takibi, alınacak tedbirlerin önerilmesi konularında; İçişleri Bakanlığı kamu düzeninin korunması bağlamında tedbirlerin yayımlanması ve takip edilmesi konularında öne çıkmıştır. Cumhurbaşkanı tarafından yönetilen süreçte, ekonomik destek paketlerinin açıklanmasında Hazine ve Maliye Bakanlığı, sosyal yardımların sağlanmasında Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, eğitimin e-ortamda devamının sağlanmasında Millî Eğitim Bakanlığı önemli görevler üstlenmiş, diğer bakanlıklar da kendi görev alanları ile ilgili olarak mücadele sürecine destek vermiştir. Yasama gücü ise salgın ile ilgili kanunların çıkarılmasında, yar-

gı gücü acil olmayan yargılamaların ertelenmesi gibi konularda sorumluluklarını yerine getirmiştir.

Türkiye'de ülke topraklarının yönetimi, mülki idare sistemine dayanmaktadır. Bu sistem, pandemiye karşı kamu yönetiminin güçlü bir yönünü temsil etmektedir. Bu bağlamda, merkezi idare tarafından alınan tedbirlerin ülke genelinde mülki idare amirleri koordinesinde uygulanması ve takip edilmesi gerçekleştirilmiştir.

Mülki idare sisteminde 81 il ve 922 ilçede merkezi idarenin temsilcisi sıfatıyla görev yapan mülki idare amirleri, kriz ve acil durumların yönetiminden sorumludur. Vali ve kaymakamlar il ve ilçe yönetiminin başı olarak görev yapmaktadır. Ülke genelinde mülki idare amirleri, kü-

Mülki idare sisteminde 81 il ve 922 ilçede merkezi idarenin temsilcisi sıfatıyla görev yapan mülki idare amirleri, kriz ve acil durumların yönetiminden sorumludur.

Tablo: Covid-19 Pandemisinin Avrupa'daki Dört Ülkesinde Etkisi (03.10.2021)

Ülke	Nüfus	Toplam Vaka	Toplam Ölüm	Toplam İyileşen
Türkiye	85.474.133	7.210.916	64.467	6.664.242
France	65.454.360	7.023.315	116.789	6.788.282
İtaly	60.350.463	4.679.667	130.998	4.455.320
Germany	84.119.346	4.255.529	94.289	4.018.500

Kaynak: Worldometers (2021) <https://www.worldometers.info/coronavirus/> (03 Ekim 2021)

resel salgın hastalıkla mücadelede hukuki ve fiili olarak tedbirleri uygulamaya aktaran, koordine eden ve denetleyen bir işlev üstlenmişlerdir.

Avrupa'da yer alan dört ülkede tespit edilen Covid-19 istatistikleri, Tablo'da görülmektedir. Nüfus bakımından Türkiye ve Almanya 80,000,000'un üzerindedir. İtalya ve Fransa ise 60,000.000'nun üzerindedir. Bununla birlikte toplam vaka sayısı açısından Türkiye ve Fransa 7 milyon civarında iken, Almanya ve İtalya 4 milyon civarında bulunmaktadır. Nüfus açısından ele alındığında Almanya'nın vaka sayısı Türkiye'den oldukça azdır. Fransa'nın vaka sayısı ise İtalya'dan oldukça yüksektir. Dört ülke içinde ölüm sayıları bakımından en düşük sayının Türkiye'de olduğu görülmektedir. İyileşen hasta sayısı bakımından Fransa'nın ardından Türkiye'nin geldiği dikkati çekmektedir. Ana hatları itibarıyla Türkiye'nin Covid-19 pandemisine karşı iyi bir sınav verdiği ifade edilebilir.

Türkiye'de 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş ile birlikte yürütme erki, Cumhurbaşkanlığı uhdesine geçmiştir. Böylece oluşturulan bakanlıklar, politika kurulları ve diğer kurumların Cumhurbaşkanı koordinesinde etkin biçimde çalışmaları öngörülmüştür.

Salgın ile mücadele sürecinde Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulu'nun önerileri ve Cumhurbaşkanı'nın talimatları doğrultusunda alınan tedbirler hızla uygulamaya alınmıştır. Kamu

düzeni ve güvenliği ile ilgili alanlarda tedbirlerin uygulamaya alınması, genellikle İçişleri Bakanlığı üzerinden olmuştur. Böylece salgınla mücadele sürecinde, Sağlık ve İçişleri Bakanlıkları öne çıkmıştır. Diğer bakanlıklar da kendi görev alanları ile ilgili olarak mücadele sürecine destek vermiştir. Örnek olarak, Milli Eğitim Bakanlığı okullarda eğitimin on-line verilmesini sağlamış; Hazine ve Maliye Bakanlığı kafe, restaurant gibi işyerlerinin kapatılmasından dolayı zararlarının telafisi için vergilerin azaltılması ve nakdi destek verilmesine yönelik kararlar almıştır.

Türkiye'de koronavirüs (Covid-19) salgınının toplum sağlığı açısından oluşturduğu riski yönetebilmek, sosyal hareketliliği azaltmak ve sosyal izolasyonu sağlamak üzere bakanlıklar, valilikler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından birçok tedbir alınmış ve bu tedbirler uygulamaya aktarılmıştır. Ancak bu sürecin etkin yürütülmesinde merkezde Cumhurbaşkanının, taşrada ise vali ve kaymakamların koordinasyonu stratejik bir önem taşımaktadır.

Merkezi idarenin yayımladığı genelge ve talimatlar pandemi ile mücadele kapsamında ilde valilerin önderliğinde uygulamaya aktarılmaktadır. Bu konuda valinin başkanlığında toplanan il umumi hıfzıssıhha kurulu, il idare kurulu ve il pandemi koordinasyon kurulu merkezi idarenin verdiği yön üzerinden il özelindeki uygulamalar için karar almakta ve uygulanmasını sağlamaktadır.

Bu bağlamda, sokağa çıkma yasaklarının kolluk kuvvetleri ile kontrol edilmesinin yanı sıra özel olarak sokağa çıkma yasağı konulan (0-20 yaş grubu ile 65 yaş üstü ve kronik rahatsızlığı olanlar) yaş gruplarının ihtiyaç ve taleplerinin giderilmesi için "vefa destek organizasyonu" kurulması ve işler halde tutulması, ilde valiliklerce planlanıp uygulanmaktadır. Ayrıca seyahat yasaklarının kontrolü, seyahat izin belgelerinin verilmesi valiliklerce koordine edilmektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin seyahatleri, çalışma ve yaşama koşulları valilikler tarafından gözetim altında tutulmaktadır.

İlde bulunan sağlık kurumları ve personeli valinin gözetimi ve denetimi altında, salgın ile mücadelede ön cephede görev yapmaktadır. Sağlık personelinin karşılaştığı problemlerin çözümünde de valiler devreye girmektedir.

Salgın ile mücadele sürecinde Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulu'nun önerileri ve Cumhurbaşkanı'nın talimatları doğrultusunda alınan tedbirler hızla uygulamaya alınmıştır.

Koronavirüsle mücadelede kaymakamlar, valinin denetimi ve gözetimi altında ilçelerinde benzer görevleri yerine getirmektedir. İldeki uygulamalar gibi merkezi idare ve valilikten gelen genelge ve talimatların uygulanmasına ilişkin kararların alınması ve uygulanması kaymakamların görev ve sorumluluğu altında yürütülmektedir. Bu konuda yetkili ilçe hıfzıssıhha kurulu ve ilçe idare kurulları kaymakamın başkanlığında toplanmaktadır.

İl ve ilçelerde mülki idare amirleri, il ve ilçede bulunan merkezi idare teşkilatı (örneğin, il ve ilçe sağlık müdürlükleri vali ve kaymakama bağlı olarak görev yaparlar), yerel yönetimler (belediyeler, il özel idareleri, köyler), sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iş birliği ve koordinasyonu sağlayan yegâne kamu görevlileri olarak pandemi ile mücadeleyi yürütmektedir. Mülki idare amirleri, bu konuda seçimle göreve gelen köy ve mahalle muhtarlıklarına da görev ve sorumluluk vermektedir.

Türkiye genelinde vakaların yüksek olduğu yerleşim yerlerinde karantina tedbirleri uygulanmaktadır. İl ve ilçe hıfzıssıhha kurulları gerek görürse vakaların, sayısı, temasları dikkate alınarak, ilçe merkezleri ya da ilçeleri kapsayacak biçimde karantina kararı almaktadır.

Karantina altına alınan yerleşim yerlerinde yaşayan insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması işinin koordinasyonu da mülki idare amirleri tarafından üstlenilmektedir. Yurt dışından gelen yolcular da karantinaya alınmaktadır.

Sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı yerleşim yerleri ile karantina altına alınan yerlerde yaşayan insanların ve sokağa çıkma yasağı konulan yaş gruplarının temel ihtiyaçlarının, talep ve isteklerinin etkili biçimde karşılanabilmesi için çağrı merkezleri ve telefon numaraları belirlenmiştir.

Seyahatlerin sosyal izolasyon ve hijyen kurallarına uygun yapılmasının planlanması ve kontrolü de valilik ve kaymakamlıkların sorumluluğuna verilmiştir.

Salgın ile mücadele sürecinde yapılan sosyal yardımlar da il ve ilçelerde kurulu olan ve mülki idare amirlerinin başkanlığındaki, belediye başkanlarının da üye olduğu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından ilgili kişilere ulaştırılmaktadır.

Salgın sürecinde il ve ilçelerde mülki idarenin koordinasyonunda topyekûn bir seferberlik yürütülmektedir. Merkezi idarenin taşra teşkilatları, yerel yönetimler (yani belediyeler, il özel idareler ve köyler), sivil toplum kuruluşları, özel sektör ile iş birliği içinde halkın desteği alınarak çalışmalar yönlendirilmektedir.

Covid-19 pandemisi sürecinde Ekim 2021'e kadar İçişleri Bakanlığı tarafından 81 il valiliği ile ilgili kurumlara toplam 281 genelge ve talimat gönderilmiştir.

30 Mayıs 2020 tarihinden 15 Ağustos 2021 tarihine kadar 97.676 kişi izolasyona tabi tutularak yurt ve pansiyonlarda misafir edilmiştir.

Pandemi tedbirleri ile ilgili olarak 22 Ağustos 2020 tarihinden 01 Ekim 2021 tarihine kadar ülke genelinde 85.317.239 denetim faaliyeti yapılmıştır. Aynı zamanda izolasyona tabi tutulan kişilere yönelik olarak 53.291.123 denetim faaliyetinde bulunulmuştur. Seyahat kısıtlamaları sürecinde 9.325.021 kişiye seyahat izin belgesi düzenlenmiştir.

Aşılama faaliyetleri çerçevesinde 6 Ekim 2021 tarihi itibarıyla Türkiye genelinde 111.524.013 adet aşı yapılmış olup, 1. Doz uygulanan kişi sayısı 54.313.685, 2. Doz uygulanan kişi sayısı ise 45.716.498 kişidir. En az iki doz aşı olmuş 18 yaş ve

üstü nüfusta aşı yapılma oranı ise %73.53 olarak gerçekleşmiştir.

Sonuç itibarıyla, Türkiye'de salgının görüldüğü andan itibaren, merkezi idare tarafından salgının/bulaşın toplum sağlığı ve kamu düzeni açısından oluşturduğu riski yönetme, sosyal izolasyonu temin, sosyal mesafeyi koruma ve yayılım hızını kontrol altında tutmak amacıyla birçok tedbir kararı alınarak uygulamaya geçirilmiştir. Merkezi idare tarafından alınan tedbirlerin uygulamaya aktarılması, koordinasyonu ve denetimi; ilde vali, ilçede kaymakamın başkanlığındaki kurullar tarafından yerine getirilmektedir.

Türkiye'de mülki idare amirleri özellikle kriz ve acil durum yönetiminde yönetim sisteminin en güçlü unsurudur. Küresel koronavirüs salgınında merkezi idarenin aldığı kararlar il ve ilçe düzeyinde alınan kurul kararları ile mülki idare üzerinden etkili biçimde uygulamaya aktarılmaktadır. Böylece mülki idare amirleri olağanüstü durumlardaki cankurtaran işlevlerini fedakârca yerine getirmektedir.

Bu bağlamda salgın ile mücadelede sağlık kurumlarındaki sağlık personeli, kolluk kuvvetlerindeki jandarma, polis, sahil güvenlik; acil durum yönetiminde AFAD, GAMER, 112 acil çağrı merkezlerinde görev yapan personel ile merkezi idarenin taşrada görev yapan tüm personeli mülki idare amirlerinin koordinasyonunda ve yönetiminde görevlerini yerine getirmektedir. Sivil toplum kuruluşları da çalışmalara destek vermektedir.

Bu bağlamda, pandemi süresince sağlık çalışanlarının üstün gayret ve fedakarlıkla çalışmalarını takdirle karşılanmıştır. Ayrıca vefa destek gruplarında görev alan kolluk birimleri personeli, öğretmen, imam yanı sıra sivil toplum gönüllülerinin fedakâr çalışmalarını özellikle vurgulamak gerekir.